

Dr. Vincas Grigas

VU bibliotekos Informacijos paslaugų centro
Vartotojų aptarnavimo skyrius
vincas.grigas@mb.vu.lt

Lina Balčiūnaitė

VU bibliotekos Informacijos paslaugų centro
Vartotojų aptarnavimo skyrius
lina.balciunaite@mb.vu.lt

Mokymosi bendrijos raiška akademinėje bibliotekoje: Vilniaus universiteto bibliotekos atvejis

Straipsnyje keliamas tikslas nustatyti akademinės bibliotekos paslaugų aktualumą studentams. Siekiant tikslo suformuluoti du uždaviniai. Pirmasis – mokymosi bendrijos koncepcijos įgyvendinimo lygį akademinėje bibliotekoje įvertinti pagal gebėjimo padėti studentams pasiekti studijų siekinius lygį. Antrasis – nustatyti vyraujančią akademinės bibliotekos paslaugų vartojimo tikslą. Atsakymo į šiuos klausimus ieškota pasitelkiant anketinę apklausą. Tyrimui parinkta VU biblioteka ir visų pakopų VU studentai. Paskaičiuotas bendras klausimyno Cronbacho alfa koeficientas. Atliktas Shapiro–Wilko testas, apskaičiuotas Spearmano koreliacijos koeficientas. Lyginant rezultatus tarp studijų pakopų atliktas Manno–Whitney U testas. Nustatyta, kad VU bibliotekos paslaugos yra sumodeliuotos siekiant įgyvendinti mokymosi bendrijos koncepciją, tačiau VU studentų poreikiai ir bibliotekos paslaugų vertinimas rodo, kad pasiekta pereinamoji būsena nuo informacijos bendrijos koncepcijos prie mokymosi bendrijos koncepcijos arba nuo pasyvaus mokymosi palaikymo prie aktyvaus. Apklausoje rezultatų analizės duomenimis, bibliotekos paslaugos yra mažiau aktualios įgyvendinant siekinius, kuriems būtinas grupinis darbas, bendradarbiavimas, neformalus bendravimas. Sykiu vertinant, kurias VU bibliotekos paslaugas respondentai manė esant aktualias siekiant studijų tikslų, paaiškėjo, kad vyrauja paslaugos individualioms užduotims atlikti.

R e i k š m i n i a i ž o d ž i a i: mokymosi bendrija, akademinė biblioteka, mokymosi centras

ĮVADAS

Kaip turėtume interpretuoti faktą, kad Vilniaus universiteto bibliotekoje (toliau – VU biblioteka) 2013 m.¹ ir 2014 m.² vartotojai fiziškai apsilankė daugiau nei milijoną kartų, žinant populiariajame diskurse bibliotekoms rašomą apokaliptinį siužetą, kurio pagrindinis leitmotyvas yra tas, kad bibliotekos yra neracionali investicija, senųjų laikų reliktas. Leitmotyvas grindžiamas teiginiais, kad daugėja skaitmeninės informacijos, o vadinamieji tinklažmogiai visą jiems reikiamą informaciją susiranda internete, todėl bibliotekos pastatai esą dūluoja tušti ir niūriai vieniši.

Knygoje *Trečioji banga* (angl. *The Third Wave*) žymus futurologas Alvinas Toffleris³ teigė, kad plėtojantis įtinklintai visuomenei miestų centrai tuštės ir virs miegamosiomis zonomis arba sandėliais, o biurai persikels į namus, t. y. žmonės dirbs nuotoliniu būdu. Nepaisant vis labiau įtinklinamos visuomenės, biurų statybos apimtys miestų centruose didėja. Tą puikiai iliustruoja pastaraisiais metais itin išaugusios dangoraižių statybos visame pasaulyje⁴.

A. Tofflerio pranašystės neišsipildė, nes jis neatsižvelgė į bendradarbiavimo reikšmę žmonėms. Knygos *Socialinis informacijos gyvenimas*⁵ autoriai tikina, kad nors biuro aplinka varžo, tačiau žmonės nori dirbti drauge, nes biuro planavimas sukuria puikią aplinką mokytis, skatina atsitiktinį mokymąsi, padeda valdyti socialinę įtampą, galima kolegų

¹ GRIGAS, Vincas; TUSKENYTĖ, Dalia; VARNAUSKIENĖ, Elona; ZALIESKIENĖ, Indrė. *Didysis sprogimas: Vilniaus universiteto bibliotekos atvejis* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka, 2014, p. 95. Prieiga per internetą: <<http://www.mb.vu.lt/files/Dokumentai/2013.pdf>>

² GRIGAS, Vincas; TUSKENYTĖ, Dalia; ZALIESKIENĖ, Indrė. *Vilniaus universiteto biblioteka* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka, 2015, p. 123. Prieiga per internetą: <http://www.mb.vu.lt/files/Dokumentai/naujienu/ataskaita_final_digital.pdf>

³ TOFFLER, Alvin. *The Third Wave*. London: Pan Books, 1981, p. 544.

⁴ SAFARIK, Daniel; WOOD, Antony. *CTBUH Year in Review: Tall Trends of 2014, and Forecasts for 2015*. Chicago: Council on Tall Buildings and Urban Habitat, 2014, p. 13. Prieiga per internetą: <http://skyscrapercenter.com/research/CTBUH_Research-Report_2014YearInReview.pdf>.

⁵ DUGUID, Paul; BROWN, Seely Jonh. *Socialinis informacijos gyvenimas*. Vilnius: Charibdė, 2004, 224.

parama, apsaugomas asmeninis gyvenimas. Dirbant su informacija svarbu ne tik technologijos, bet ir sąlygos bendradarbiauti.

Sėkmingas studijavimas ir moksliniai tyrimai taip pat susiję su tinkamomis sąlygomis. VU bibliotekos generalinė direktorė Irena Krivienė komentuodama 2013 m. atidaryto naujojo bibliotekos pastato koncepcinius sprendimus teigė, kad įvertinus besikeičiančius vartotojų įpročius, MKIC⁶ siekta sukurti paslaugų įvairovę, aplinką, kurioje kiekvienas iš jų atitinkantis rastų jo poreikius atitinkančią informacinę ir fizinę aplinką: įvairių tipų ir formų kokybiškus informacijos išteklius, tyliąsias darbo vietas ir individualias kabinas, triukšmingesnes skaityklas ir erdves mokslinėms konferencijoms, poilsio saleles jaukiam pokalbiui prie kavos puodelio.⁷ Tokiais pat principais vadovaujantis formuotos ir Centrinės bibliotekos erdvės⁸.

Galime teigti, kad tinklažmogiems reikalingos bendradarbiavimą skatinančios erdvės, todėl nyksta, o tik daugėja dangoraižiuose įsteigtų biurų ir bibliotekos ne tuštėja, o atvirkščiai – pilnėja, jeigu pritaiko savo erdves ir paslaugas prie šiuolaikinio informacijos vartotojo poreikių⁹.

Bibliotekų erdvių pritaikymas šių dienų besimokantiejiems turi savitų bruožų. Viena iš šiuo metu žinomiausių koncepcijų įvardytina kaip *mokymosi bendrija* (angl. *learning commons*). Šią koncepciją trumpai būtų galima apibrėžti kaip bibliotekos perėjimą nuo prieigos prie informacijos išteklių, informacinių technologijų sudarymo prie teikimo tokių paslaugų, kurios padeda pratęsti studento mokymosi vyksmą už auditorijos ribų, ir bibliotekos paslaugos skirtos padėti studentams pasiekti jų studijų siekinius.

⁶ VU bibliotekos Mokslinės komunikacijos ir informacijos centras.

⁷ KRIVIENĖ, Irena. VU bibliotekos vertybės Mokslinės komunikacijos ir informacijos centro apibrėžtyse. Iš *Vilniaus universiteto biblioteka. MKIC: Nacionalinis atviros prieigos Mokslinės komunikacijos ir informacijos centras*. Vilnius, 2013, p. 87.

⁸ *Vartotojų aptarnavimo skyriaus ataskaita: 2013 m.* [rankraštis] [sudarė Vincas Grigas]. Vilniaus universiteto biblioteka, 2014 m.

⁹ Paminėtini didelio pasisekimo susilaukę naujų bibliotekų pastatai, pastatyti po 2009 m.: Talino technikos universiteto biblioteka (Estija), Rolex mokymosi centro biblioteka (Šveicarija), Berlyno Humboldtų universiteto bibliotekos Jacobo ir Wilhelmo Grimmų centras (Vokietija), Verslo ir ekonomikos universiteto biblioteka ir mokymosi centras (Austrija).

Straipsnyje keliamas tikslas nustatyti akademinės bibliotekos paslaugų aktualumą studentams.

Siekiant tikslo suformuluoti du uždaviniai: *mokymosi bendrijos* koncepcijos įgyvendinimo lygį akademinėje bibliotekoje įvertinti pagal gebėjimo padėti studentams pasiekti studijų siekinius lygį ir nustatyti vyraujančią akademinės bibliotekos paslaugų vartojimo tikslą. Atsakymo į šiuos klausimus ieškota pasitelkiant anketinę apklausą. Tyrimui parinkta VU biblioteka ir visų pakopų VU studentai.

Straipsnyje analizuojama, kokia paslaugų formavimo koncepcija turėtų vadovautis šiuolaikinė akademinė biblioteka siekdama būti aktuali ir naudinga šių dienų studentui, aprašyta tyrimo schema užsibrėžtiems uždaviniams pasiekti, interpretuojami surinkti duomenys, pateikiami atsakymai į užsibrėžtus uždavinius ir galiausiai aptariamas išsikelto tikslo įgyvendinimas.

MOKYMOŠI BENDRIJOS KONCEPCIJA

Akademinės bibliotekos koreguoja paslaugų teikimo būdą reaguodamos į studentų mokymosi išpročius ir technologinį progresą¹⁰. Keičiasi ir rodikliai, kuriais nustatoma bibliotekos vertė. Bibliotekos vertei parodyti nebepakanka pateikti informacijos apie patalpų dydį kvadratiniais metais, atviruose fonduose sutalpintų leidinių gausą ar darbo vietų skaičių¹¹. Bibliotekos vertė nustatoma pagal tai, kiek jos paslaugos atitinka vartotojų poreikius.

Šiuolaikinių akademinų bibliotekų veikloje išskirtinos dvi jos koncepcijos – informacijos (angl. *information commons*) ir mokymosi bendrijos (angl. *learning commons*). Gilinantis į angliškus terminus *infor-*

¹⁰ WELLS, Lea H.; SCEPANSKI, Jordan M. Programming New Learning Spaces: The Changing Nature of Academic Library Buildings. In: *Technological Convergence and Social Networks in Information Management*. Springer, 2010, p. 85–94. Prieiga per internetą: <http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-16032-5_8>.

¹¹ LIPPINCOTT, Joan K. Information Commons: Meeting Millennials' Needs. *Journal of Library Administration*, 2010, vol. 50, no. 1, p. 27–37.

mation commons ir *learning commons* šiame kontekste išryškėja, kad terminas *commons* yra nuoroda į bendrai naudojamus išteklius, kurie yra sukurti bendruomenės. Tai gali būti informacijos ištekliai, informacinių technologijų ištekliai, patalpos, žmogiškieji ištekliai. Remiantis *Dabartinės lietuvių kalbos žodynu*¹² terminas *bendrija* yra apibrėžiamas kaip kokio nors bendro tikslo siekiantis susivienijimas, draugija ar grupė.

Šiame straipsnyje bendrija yra suprantama kaip grupė žmonių, kurie siekia tam tikrų konkrečių ją vienijančių tikslų naudodamasi tam tikromis konkrečiomis paslaugomis. Anot Pamelos Colburn Harland¹³, abiem atvejais – informacijos bendrijos ar mokymosi bendrijos koncepcijos – įvardijant vienokias ar kitokias koncepcijas siekiama išryškinti, pabrėžti, sukoncentruoti mąstymą, požiūrį, kaip formuluojamas konkretus bibliotekos paslaugų teikimo spektras žinant, kad šiuolaikinė akademinė biblioteka turi būti vieta, kur reikiamas paslaugas gali gauti atliekantys tyrimus, dėstantys studentams ar besimokantys universiteto bendruomenės nariai. Šių sąvokų pasirinkimas parodo bibliotekos veiklos paradigmą.

Terminas *informacijos bendrija* bibliotekininkystėje pradėtas vartoti anksčiau nei *mokymosi bendrija*. Donaldas Beagle¹⁴ teigia, kad akademinėse bibliotekose informacijos bendrijos koncepciją imtasi įgyvendinti maždaug nuo 1990-ųjų, kai pradėjo sparčiai vystyti internetas, su tuo susijusios informacinės technologijos ir būdas, kaip žmonės pradėjo siekti informacijos ir ją apdoroti bei komunikuoti. Sheila Bonnanda ir Timas Donahue¹⁵ mano, kad potencialus informacijos vartotojų persikėlimas į virtualią erdvę buvo akstinas generuoti idėjas apie bibliotekas, kaip bendruomenės telkimosi vietą, siekiant išvengti prognozuojamo jų

¹² *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. 7-asis patais. ir papild. leid. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012, p. 969.

¹³ HARLAND COLBURN, Pamela. *The Learning Commons: Seven Simple Steps to Transform Your Library*. Santa Barbara, Calif.: Libraries Unlimited, 2011, p. 112.

¹⁴ BEAGLE, Donald. Conceptualizing an Information Commons. *The Journal of Academic Librarianship*, 1999, vol. 25, no. 2, p. 82–89. DOI:10.1016/S0099-1333(99)80003-2.

¹⁵ BONNAND, Sheila; DONAHUE, Tim. What's in a Name? The Evolving Library Commons Concept. *College & Undergraduate Libraries*, 2010, vol. 17, no. 2–3, p. 225–233.

tuštėjimo. Štai Rebecca M. Sullivan¹⁶ ir Kerry Smithas¹⁷ pabrėžia, kad informacijos bendrijos koncepcijos pagrindas yra fizinių erdvių perforulavimas sudarant tinkamesnes sąlygas dirbti su skaitmenine informacija ir naudotis informacinėmis technologijomis. Galima teigti, kad informacijos bendrijos atsiradimas susijęs su idėja pritaikyti akademinės bibliotekos fizinės erdvės ir paslaugas prie besikeičiančios prieigos prie skaitmeninės informacijos ir besikeičiančių informacinių technologijų taikymo dirbant su informacija.

Maždaug nuo 2000-ųjų pradėta vystyti mokymosi bendrijos koncepcija. Scottas Bennetas¹⁸ išskyrė, kad mokymosi bendrijos koncepcija parodo, kaip akademinė biblioteka galėtų papildyti aukštajame moksle įsivyravjančius naujus dėstymo ir mokymosi modelius, kurie reiškia perėjimą nuo mokymo kultūros prie mokymosi kultūros. Tai lėmė, kad fizinės bibliotekos erdvės ir paslaugos pradėtos orientuoti į tai, kad būtų sudarytos tinkamos sąlygos socialiniam konstruktyvistiniam požiūriui į mokymąsi įgyvendinti¹⁹. Taikydamosi prie pokyčių bibliotekos turėjo permodeliuoti fizinės erdvės ir paslaugas taip, kad jos sudarytų sąlygas įvairių sociokultūrinių perspektyvų mediacijai, mokymuisi bendradarbiaujant, problemų sprendimui, įvairių perspektyvų atradimui, dalijimuisi prasmėmis²⁰. Tai lemia, kad mokymosi bendrijos koncepciją įgyvendinančioje bibliotekoje daugiau dėmesio teikiama bendradarbiavimu grįstam mokymuisi, domėjimuisi, kokios pažangios informacinės technologijos gali padėti studentams efektyviau pasiekti, organizuoti ir paskleisti informaciją individualiai ar sąveikaujant grupėje²¹. Perėjimas nuo informacijos bendrijos

¹⁶ SULLIVAN, Rebecca M. Common Knowledge: Learning Spaces in Academic Libraries. *College & Undergraduate Libraries*, 2010, vol. 17, no. 2–3, p. 130–148.

¹⁷ SMITH, Kerry. Researching the Information Commons (RIC). *Library Hi Tech News*, 2011, vol. 28, no. 3, p. 20–24.

¹⁸ BENNETT, Scott. Libraries and Learning: A History of Paradigm Change. *Libraries and the Academy*, 2009, vol. 9, no. 2, p. 181–197.

¹⁹ MATTHEWS, Kelly E.; ANDREWS, Victoria; ADAMS, Peter. Social Learning Spaces and Student Engagement. *Higher Education Research & Development*, 2011, vol. 30, no. 2, p. 105–20.

²⁰ COHEN, Louis; MANION, Lawrence; MORRISON, Keith. *A Guide to Teaching Practice*. New York: Routledge, 1996, p. 494.

²¹ BENNETT, Scott. *Libraries designed for learning*. Washington D.C.: Council on Library and Information Resources, 2003, p. 83.

koncepcijos prie mokymosi bendrijos koncepcijos žymi tai, kad akademinės bibliotekos paslaugos pradėtos kreipti nuo pasyvaus studentų mokymosi palaikymo prie aktyvaus mokymosi palaikymo, kuris grindžiamas tinkamų sąlygų sudarymu socialiniam konstruktyvistiniam požiūriui į mokymąsi įgyvendinti²². Greta pačios bibliotekos pasirinktos paradigmos įgyvendinimo svarbus veiksnys yra kitų universiteto padalinių supratimas apie tai ir motyvacija naudotis paslaugomis. R. M. Sullivan įsitikinusi, kad įgyvendinant mokymosi bendrijos koncepciją svarbu aiškiai ištransliuoti žinią, kad biblioteka turėtų būti matoma ne tik kaip informacijos saugykla, bet ir kaip mokymosi vieta²³. Be to, Elizabetha K. Heitsch ir Robertas P. Holley²⁴ akcentuoja, kad mokymosi bendrijos koncepcija gali būti laikoma informacijos bendrijos koncepcijos evoliucija, kuri žymi perėjimą iš instrukcinio mokymosi aplinkos į aplinką, kurioje orientuojamasi į socialinį mokymąsi ir žinių kūrimą. Informacijos bendrijos koncepcijos akcentas yra informacijos valdymas, o mokymosi bendrijos koncepcijos – mokymosi valdymas. Mokymosi bendrijos koncepcija besivadovaujanti biblioteka pripažįsta besimokančiojo svarbą ir teikia pirmenybę jo mokymosi tikslų įgyvendinimui. Šie pasikeitimai lemia bibliotekininkų, edukologų ir informacinių technologijų specialistų bendradarbiavimo poreikį siekiant pagelbėti studentams mokytis, rengti rašto darbus, atlikti tyrimus ir naudotis informacinėmis technologijomis. Bendradarbiaudamos su kitais universiteto padaliniais akademinės bibliotekos siūlo rašymo centro, dalyko bibliotekininko konsultacijas, paslaugas negalią turintiems žmonėms, pažangių technologijų ir specializuotos programinės įrangos laboratorijas, daugiafunkčius įrenginius, nešiojamųjų kompiuterių ir kitos įrangos skolinimą, grupinio ir individualaus darbo vietas, prieigą prie įvairių formatų informacijos išteklių, neformalaus bendravimo vietas, laisvą atmosferą ir į klientus nukreiptą požiūrį.

²² HOLMGREN, Richard A. Learning Commons: A Learning-Centered Library Design. *College & Undergraduate Libraries*, 2010, vol. 17, no. 2–3, p. 177–191.

²³ SULLIVAN, Rebecca M. Common knowledge: learning spaces in academic libraries. *College & Undergraduate Libraries*, 2010, vol. 17, no. 2–3, p. 130–148.

²⁴ HEITSCH, Elizabeth K.; HOLLEY, Robert P. The Information and Learning Commons: Some Reflections. *New Review of Academic Librarianship*, 2011, vol. 17, no. 1, p. 64–77.

Reikia paminėti, kad greta terminų *informacijos bendrija* ir *mokymosi bendrija* dar vartojamas ir trečiasis – *mokymosi erdvė*. Šiame straipsnyje laikomasi pozicijos, kad mokymosi erdvė yra siauresnės aprėpties koncepcija nei informacijos bendrija ar mokymosi bendrija, yra pastarųjų koncepcijų sudedamoji dalis. Atsižvelgiant į prieš tai minėtus informacijos bendrijos ir mokymosi bendrijos koncepcijų aiškinimus galima teigti, kad jomis siekiama apibrėžti ne tiek fizinės erdvės modeliavimo, kiek paslaugų modeliavimo principus. Modeliuojant paslaugas fizinė erdvė yra tik vienas iš įrankių paslaugai teikti greta informacinių technologijų ir žmogiškųjų išteklių.

Šiame straipsnyje remiamasi Nancy Schmidt ir Janetos Kaufman²⁵ apibrėžtimi: *mokymosi bendrijos* kūrimo iniciatyva modeliuoja efektyvią studentų ir bibliotekos bendradarbiavimo partnerystę siekiant palaikyti mokymąsi auditorijoje ir už jos ribų. Galima teigti, kad akademinė biblioteka, besivadovaujanti mokymosi bendrijos koncepcija, visą savo veiklą orientuoja į pagalbą informacijos vartotojams pasiekti nusimatytus siekinius. Erdvių suplanavimas, teikiamų paslaugų spektras ir būdas, paslaugas teikiančių profesionalų kompetencijos ir specializacija priklauso nuo konkrečios aptarnaujamos bendruomenės numatytų siekinių. Vertinant bibliotekos pajėgumą padėti aptarnaujamai bendruomenei pasiekti užsibrėžtus siekinius, galima modeliuoti tikėtiną bibliotekos teikiamą vertę, išreikštą kiekybiškai ir kokybiškai, t. y. vertinti paslaugas, sietinas su pagalba įgyvendinti studijų siekinius.

TYRIMO METODOLOGIJA

Formuluojamas tyrimo tikslas: įvertinti, koku mastu, studentų nuomone, VU bibliotekos teikiamų paslaugų spektras padeda įgyvendinti studentų studijų siekinius? Tyrimo tikslas padėjo surinkti duomenis, kad būtų išsiaiškinta, ar šiuo metu teikiamos paslaugos yra aktualios studentams siekiant tikslų.

²⁵ SCHMIDT, Nancy; KAUFMAN, Janet. Learning Commons: Bridging the Academic and Student Affairs Divide to Enhance Learning across Campus. *Research Strategies*, 2005, vol. 20, no. 4, p. 242–256. DOI:10.1016/j.resstr.2006.12.002.

Keltos tyrimo hipotezės:

- Pagrindinė priežastis, kodėl studentai lankosi bibliotekoje, yra vieta studijuoti, rengti rašto darbus.
- Biblioteka yra tinkama vieta socialinių ryšių ir kontaktų palaikymui su dėstytojais bei kitais studentais.
- Studentai vertina studijuoti motyvuojančią bibliotekos aplinką ir galimybę mokytis iš kitų studentų.

Tyrimui naudotas šio straipsnio autorių sukurtas klausimynas, kuriuo siekta įvertinti bibliotekos paslaugų aktualumą studentams. Klausimynas pateiktas bandomajam tyrimui. Jame dalyvavo 15 dalyvių, buvo registruojami iškilę neaiškumai. Po bandomojo tyrimo padaryti pakeitimai.

Klausimyną sudaro du blokai. Pirmo bloko klausimais siekta nustatyti respondento studijų pakopą, lankymosi bibliotekoje dažnumą (3 klausimai), antro bloko – išsiaiškinti, kokias paslaugas teikdama VU biblioteka padeda įgyvendinti studijų ir asmeninius tikslus (12 studijų siekinių ir septynios paslaugų grupės). Respondentai vertino, kaip viena iš septynių bibliotekos paslaugų grupių padeda pasiekti vieną iš studijų tikslų, atsakymais *Taip* arba *Ne*. Atsakymas *Taip* vertintas 1, o atsakymas *Ne* – 0.

Tyrimas vykdytas Vilniaus universitete nuo 2015 m. gegužės 4 d. iki gegužės 19 d. Jame dalyvavo pirmos, antros ir trečios studijų pakopų studentai, taip pat laisvieji klausytojai, išlyginamųjų ir laipsnio nesuteikiančių studijų studentai. Remiantis Vilniaus universiteto tinklalapyje pateiktais duomenimis 2015 m. Vilniaus universitete studijavo 20 643 studentai ir laisvieji klausytojai²⁶. Tyrimo imties tūris nustatytas formule, pritaikoma priklausomai nuo generalinės aibės, $n = 1/(\Delta^2 + 1/N)$, kai n – imties dydis, Δ – leistinoji paklaida, N – generalinė dauguma. Šiame tyrime pasikliauta 95 proc. tikslumu ir pasirinkta 5 proc. Δ leistinoji paklaida²⁷. Generalinė visuma – tai visų pakopų VU studentai,

²⁶ Vilniaus universitetas [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. gegužės 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vu.lt/apiemus/faktai>>.

²⁷ KARDELIS, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: edukologija ir kiti socialiniai mokslai: vadovėlis*. 4-asis leid. Šiauliai: Lucilijus, 2007, p. 208.

t. y. 20 643 studentai. Pritaikius formulę gautas imties dydis – 392 respondentai. Iš viso apklausta 416 respondentų. Klausimynas išsiųstas el. paštu, taip pat anketa platinta bibliotekos patalpose. Statistinė duomenų analizė atlikta naudojant IBM SPSS (angl. *Statistical Package for the Social Sciences*) licencijuotą programą. Įvertintas bibliotekos paslaugų tinkamumo pasiekti studijų tikslus vidurkis ir kiek atskiros paslaugų grupės turėjo įtakos bendram bibliotekos paslaugų tinkamumo vertinimui.

Paskaičiuotas bendras klausimyno Cronbacho alfa koeficientas. Atliktas Shapiro–Wilko testas, apskaičiuotas Spearmano koreliacijos koeficientas. Lyginant rezultatus tarp studijų pakopų atliktas Manno–Whitney U testas.

REZULTATŲ ANALIZĖ

Tyrimė dalyvavo 416 respondentų. Iš jų 305 respondentų yra pirmos studijų pakopos (bakalauro) studentai (2,1 proc. visų pirmos pakopos studentų), 76 respondentai – antros studijų pakopos (magistro) studentai (2,1 proc. visų antros pakopos studentų), 15 respondentų – trečios pakopos (doktorantūros) studijų studentų (1,86 proc. visų trečios pakopos studentų) ir 20 respondentų – kiti studentai – laisvieji klausytojai, išlyginamųjų studijų studentai (1,5 proc. visų klausytojų skaičiaus).

Atliktas klausimyno skalės vidinio nuoseklumo vertinimas naudojant Cronbacho alfa koeficientą. Viso klausimyno Cronbacho alfa koeficientas lygus 0,912. Anketa tinkama tyrimams, nes šis koeficientas viršija 0,70 – klausimų grupė gali būti suderinta²⁸. Spearmano–Brown padidinto patikimumo koeficiento reikšmė artima Cronbacho alfa koeficiento – 0,955, o tai reiškia, kad atsakymų į atskirus klausimus dispersijos yra panašios²⁹. Įvertintos koreliacijos koeficiento tarp atsakymų į konkretų klausimą ir suminės klausimyno skalės reikšmės. Neigiama

²⁸ AIKEN, Lewis R.; GROTH-MARNAT, Gary. *Psychological Testing and Assessment*. 12th ed. Boston Mass: Pearson Education, 2006, p. 535.

²⁹ PUKĖNAS, Kazimieras. *Kokybinių duomenų analizė SPSS programa: studijų knyga*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2011, p. 136.

koreliacija ($r=-0,46$) yra klausimo apie studijų pakopą. Šis klausimas yra skirtingo pobūdžio nei kiti anketos klausimai ir jo paskirtis nėra paslaugų aktualumo vertinimas. Likę klausimai turi stiprų arba vidutinį koreliacinį ryšį su klausimyno skale, todėl vieno iš jų pašalinimas didesnės įtakos Cronbacho alfa koeficientui neturi.

Nustatyta, kurios bibliotekos paslaugos yra aktualiausios studentams įgyvendinant savo studijų siekinius. Bibliotekos paslaugų aktualumas vartotojams mažėjančio aktualumo tvarka pateikiamas 1 lentelėje. Aktualumo lygis vertintas remiantis vidurkiu. Vidurkis matuojamas nuo nulio iki vieneto. Kuo arčiau vieneto, tuo paslaugos aktualumas didesnis. Standartinis nuokrypis nurodo imties vidurkio tikslumą ir kiek imties rezultatai nutolę nuo vidurkio.

1 LENTELĖ. Bibliotekos paslaugų aktualumas vartotojams įgyvendinant studijų siekinius

Paslaugų grupė	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
Fizinės erdvės pritaikymas: kompiuterizuotos darbo vietos, grupinio darbo vietos, individualaus darbo vietos, komunikacijos erdvės, kavinė, seminarų kambariai ir pan.	0,45	0,35
Prieiga prie spausdintinių ir elektroninių informacijos išteklių (el. knygos, duomenų bazės, el. žurnalai ir kt.)	0,39	0,32
Naudojimosi VU bibliotekos paslaugomis koncepcija (darbo laikas, taisyklės, atsakingas požiūris, lankstumas)	0,28	0,33
IT įrangos pritaikymas: kompiuteriai, daugiafunkciai įrenginiai, savitarnos įrenginiai	0,25	0,30
Specializuota programinė įranga (SPSS, AutoCAD ir kt.), interaktyvus bibliotekos informacinis gidas	0,11	0,22
Tiesioginė bibliotekos darbuotojo konsultacija	0,07	0,16
Mokymai, informacinio raštingumo paskaitos ir tinklalapis	0,06	0,16

Nustatyta, kad siekiant įgyvendinti studijų siekinius studentams svarbiausia yra bibliotekos fizinės erdvės pritaikymas ir prieiga prie spausdintinių ir elektroninių informacijos išteklių. Mažiausiai aktualios paslaugos yra tiesioginė bibliotekos darbuotojo konsultacija ir mokymai bei informacinio

raštingumo paskaitos. Standartinis nuokrypis nurodo kintamojo vidurkių išsibarstymo mastą. Aktualiausių paslaugų standartinis nuokrypis yra didelis. Tai rodo, kad studentų nuomonė labai svyravo. Mažiausiai aktualių paslaugų standartinis nuokrypis yra mažas, tai parodo, kad studentų nuomonė šiuo atveju sutapo. Tiesioginė bibliotekos darbuotojo konsultacija ir mokymai bei informacinio raštingumo paskaitos studentų įvardijamos kaip mažiausiai aktualios. Tai rodo, kad studentai suvokia biblioteką kaip mokymosi erdvę ir informacijos išteklių saugyklą.

Respondentai galėjo įvertinti, kurį studijų siekinį įgyvendinant bibliotekos paslaugos yra aktualios. Bibliotekos paslaugų tinkamumo pasiekti studijų siekinius įverčių vidurkiai pateikiami 2 lentelėje.

2 LENTELĖ. Studijų ir asmeninių siekinių įgyvendinimas naudojantis bibliotekos paslaugomis

Studentų siekiniai	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
Rengiant rašto darbą, taip pat baigiamąjį rašto darbą	0,35	0,28
Rengiantis kolokviumui / egzaminui	0,33	0,27
Atliekant dėstytojo paskirtą individualią seminaro ar pratybų užduotį	0,30	0,25
Ruošiantis paskaitoms	0,29	0,26
Įgyvendinant mokslinį tyrimą	0,28	0,27
Ieškant informacijos studijų tikslais	0,27	0,24
Rengiant grupinius projektus ar pateiktis	0,26	0,24
Turiningai leidžiant laisvalaikį, saviugdai	0,16	0,21
Užmezgant santykius su bendrakursiais	0,12	0,16
Bendraudant su dėstytoju / rašto darbo vadovu	0,10	0,18
Susipažįstant su panašių pažiūrų žmonėmis	0,09	0,16

Bibliotekos paslaugos yra aktualiausios rengiant rašto darbą, taip pat baigiamąjį rašto darbą; rengiantis kolokviumui ar egzaminui ir atliekant dėstytojo paskirtą individualią seminaro ar pratybų užduotį. Paslaugos mažai arba visai neaktualios užmezgant santykius su bendrakursiais, bendraudant su rašto darbo vadovu ar susipažįstant su panašių pažiūrų žmonėmis. Standartinis nuokrypis yra vidutinis arba mažas. Studentų nuomonė sutapo nurodant, kad bibliotekos paslaugos mažai aktualios

bendraudant su dėstytoju, užmezgant santykius ar susipažįstant su panašių pažiūrų žmonėmis. Labiau studentų nuomonė skyrėsi nurodant, kiek bibliotekos paslaugos prisideda prie rašto darbo rengimo ar pasiruošimo egzaminui. Šiuo atveju standartinis nuokrypis yra vidutinis ir nurodo studentų nuomonės svyravimą. Matyti, kad vyraujantis akademinės bibliotekos paslaugų vartojimo tikslas yra studentų savarankiškų ir individualių mokymosi tikslų pasiekimas, pavyzdžiui, rašto ir baigiamojo darbo rengimas ir pasiruošimas egzaminams. Tai rodo, kad biblioteka suvokiama mokymosi procese ne kaip aktyvi bendradarbiavimo su studentais partnerė, siekiant palaikyti mokymosi procesą ir už auditorijos ribų, bet kaip pagalbinė institucija, suteikianti fizinę erdvę ir priegią prie informacijos išteklių. Bibliotekos vaidmuo yra daug mažesnis siekiant įgyvendinti grupinių projektų rengimą ar bendrauti su dėstytoju ir bendrakursiais. Vyraujantis bibliotekos paslaugų naudojimo tikslas yra rašto darbo ir baigiamojo rašto darbo rengimas bei pasiruošimas egzaminui. Tai reiškia, kad išsiskiria individualus darbas ir menkai išreiškiamas bibliotekos paslaugų aktualumas socialinio mokymosi srityje.

Įvertinus asimetrijos ir eksceso koeficientus nustatyta, kad jie nutolę nuo nulio. Tai rodo, kad skirstiniai nėra artimi normaliesiems. Įvertinus histogramas matoma nedidelė dešinioji asimetrija. Tai patvirtina, kad skirstinys yra nukrypęs nuo normaliojo skirstinio. Shapiro–Wilko kriterijus vertinant atskirus siekinius dauguma atvejų neviršija reikšmingumo lygmens $p > 0,05$, todėl patvirtina, kad duomenys neturi normaliojo skirstinio. Analizuojant stačiakampes diagramas (*Boxplot*) įvertintos išskirtys. Pašalinus išskirtis atliktas pakartotinis skaičiavimas, tačiau rezultatai pasikeitė mažai. Padaryta išvada, kad išskirtys nėra esminės, be to, išskirčių daromą įtaką kompensuoja didelė tyrimo imtis. Tolesnei duomenų analizei panaudoti neparametriniai kriterijai.

Siekiant įvertinti, koku mastu, vartotojų nuomone, VU bibliotekos teikiamų paslaugų spektras padeda įgyvendinti studentų studijų siekinius, apskaičiuota Spearmano koreliacija. Pasirinktos tik labai stiprios studijų siekinių koreliacijos ($r > 0,8$) (3 lentelė). Nustatyta, kad labai stipriai tarpusavyje koreliuoja individualių užduočių atlikimą atspindintys siekiniai.

3 LENTELĖ. Studijų siekinių Spearmano koreliacijos koeficientas

	Ruošiantis paskaitoms	Atliekant dėstytojo paskirtą individualią seminara ar pratybų užduotį	Rengiant rašto darbą, taip pat baigiamąjį rašto darbą
Rengiantis kolokviumui / egzaminui	0,81	0,82	0,82
Ruošiantis paskaitoms		0,84	0,8
Atliekant dėstytojo paskirtą individualią seminara ar pratybų užduotį			0,85

Taip pat apskaičiuotos Spearmano koreliacijos tarp bibliotekos paslaugų ir studijų bei asmeninių siekinių, atlikta jų analizė. Pasirinktos tik stiprios koreliacijos ($r > 0,7$) (4 lentelė).

4 LENTELĖ. Bibliotekos paslaugų ir studijų siekinių aukštas Spearmano koreliacijos koeficientas

	Prieiga prie informacijos išteklių	Fizinės erdvės pritaikymas	IT įrangos pritaikymas	VU bibliotekos koncepcija
Atliekant dėstytojo paskirtą individualią seminara ar pratybų užduotį	0,7	0,73	0,71	
Rengiantis kolokviumui / egzaminui		0,7	0,71	
Ruošiantis paskaitoms		0,7	0,7	
Rengiant rašto darbą, taip pat baigiamąjį rašto darbą		0,72	0,7	0,7
Įgyvendinant mokslinį tyrimą		0,71		
Rengiant grupinius projektus / pateiktis		0,72	0,7	

Libiausiai studentų studijų siekinius padeda įgyvendinti fizinės erdvės ir IT įrangos pritaikymas. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad stipri koreliacija sieja fizinės erdvės ir IT įrangos pritaikymą bei siekinius, atspindinčius individualų darbą ir grupinį darbą.

Iš 5 lentelės matyti, kurios bibliotekos paslaugos ir siekiniai silpnai koreliuoja. Pasirinktos tik silpnos koreliacijos ($r < 0,3$). Pažymėtina, kad

silpnos koreliacijos yra tarp bibliotekos vykdomų mokymų, informacinio raštingumo paskaitų ir tinklalapio bei rašto darbų rengimo, atliekant individualią dėstytojo paskirtą užduotį, įgyvendinant studijų projektus. Kartu pabrėžtina, kad tiesioginė bibliotekos darbuotojo konsultacija nėra silpnai koreliuojama su rašto darbų rengimu, individualios dėstytojo užduoties atlikimu ar studijų projektų įgyvendinimu.

5 LENTELĖ. Bibliotekos paslaugų ir studijų siekinių žemas Spearmano koreliacijos koeficientas

	Mokymai, informacinio raštingumo paskaitos ir tinklalapis	Tiesioginė bibliotekos darbuotojo konsultacija
Turiningai leidžiant laisvalaikį, saviugdai	0,27	0,25
Įgyvendinant studijų projektus / grupines užduotis	0,28	
Rengiant rašto darbą, baigiamąjį rašto darbą, disertaciją, publikaciją	0,25	
Atliekant dėstytojo paskirtą individualią seminaro ar pratybų užduotį	0,27	
Bendraujant su dėstytoju / rašto darbo vadovu		0,29
Užmezgant santykius su bendrakursiais		0,25
Susipažįstant su panašių pažiūrų žmonėmis		0,26

Atliktas Manno–Whitney U testas nepriklausomų imčių neparametrinio palyginimo testas. Tikrinta, ar studijų pakopų studentų skirstiniai skiriasi. Daroma išvada, kad skirstiniai skiriasi, jeigu p mažiau arba lygu 0,05. Nurodant, ar esama reikšmingo skirtumo tarp skirstinių, naudojami pliuso (+) ir minuso (–) ženklai. Pliuso ženklas žymi, kad p mažiau arba lygu 0,05 ir egzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas, o minuso ženklas – kad p daugiau negu 0,05 ir reikšmingo skirtumo tarp skirstinių nėra. Iš 6 lentelės matyti, kuriuos siekinius vertinant studentų nuomonė statistiškai reikšmingai skiriasi. Lentelėje „Kita“ žymima laisvieji klausytojai, išlyginamųjų ir laipsnio nesuteikiančių studijų studentai.

6 LENTELĖ. Studijų ir asmeninių siekinių palyginimas pagal studijų pakopas

Siekiniai	Palyginimas				
	I ir II pakopa	I ir III pakopa	I ir Kita	II ir III pakopa	III ir Kita
Rengiantis kolokviumui / egzaminui	–	–	+	–	+
Ruošiantis paskaitoms	–	–	+	–	+
Atliekant dėstytojo paskirtą individualią seminaro ar pratybų užduotį	–	–	+	–	–
Rengiant rašto darbą, taip pat baigiamąjį rašto darbą	–	–	+	–	+
Įgyvendinant mokslinį tyrimą	–	+	–	+	+
Rengiant grupinius projektus / pateiktis	–	–	+	–	–
Ieškant informacijos studijų tikslais	–	–	+	–	+
Bendraujant su dėstytoju / rašto darbo vadovu	–	+	–	+	+
Užmezgant santykius su bendrakursiais	–	–	–	–	–
Susipažįstant su panašių pažiūrų žmonėmis	–	–	–	–	–
Turiningai leidžiant laisvalaikį, savaitgaliai	–	–	+	–	+

Studijų siekimų įgyvendinimo vertinimas stačiakampėse diagramose, kuriose vaizduojamas kintamojo imties centro, maksimalios ir minimalios reikšmių vaizdas ir duomenų išsibarstymas aplink duomenų centrą³⁰, matyti, kad minimalios ir maksimalios reikšmės mažai skiriasi, o išskirtys yra panašiai nutolusios nuo duomenų centro. Galime daryti išvadą, kad I ir II studijų pakopos studentų nuomonė sutampa vertinant, kuriuos studijų ir asmeninius siekinius padeda įgyvendinti bibliotekos paslaugos. Lyginant I ir III bei II ir III pakopos studentų nuomonę, matoma tendencija, kad nuomonė reikšmingai skiriasi vertinant mokslinio tyrimo įgyvendinimą ir bendravimą su rašto darbo vadovu

³⁰ BUTKEVIČIENĖ, Eglė; VAICEKAUSKAITĖ, Aida. *Antrinė kiekybinių duomenų analizė: mokymo kurso medžiaga* [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. birželio 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/kiek2/kiek2.html&course_file=kiek2_3_2.html>.

ar dėstytoju. Reikia atsižvelgti į tai, kad I ir II pakopos studentų nuomonė šiuo aspektu reikšmingai nesiskyrė. Ši tendencija aiškiai matyti ir stačiakampėse diagramose, kuriose III pakopos studentų duomenys ir mediana išsidėstę arčiau maksimalios reikšmės. Vertinant siekinį „bendraujant su dėstytoju / rašto darbo vadovu“, I ir III pakopos studentų duomenų išskirtys labai aiškios, duomenys plačiai pasklidę nuo vidurkio. Taip pat I ir III pakopos studentų nuomonė reikšmingai skyrėsi vertinant mokslinio tyrimo įgyvendinimo siekinį: matyti, kad I pakopos studentų duomenys išsidėstę arti minimalios reikšmės, o III pakopos – arti maksimalios reikšmės. Reikšmingiausiai nuomonė skiriasi I ir Kita bei III ir Kita studentų. Apibendrinant galima teigti, kad I ir II pakopos studentų nuomonė daugeliu atvejų sutampa, I ir II pakopų studentų ir III pakopos studentų nuomonė skiriasi nežymiai, tačiau Kita studentų nuomonė skiriasi nuo visų pakopų studentų.

Panaši tendencija matyti ir vertinant bibliotekos paslaugų aktualumą (7 lentelė). Reikšmingas nuomonių skirtumas egzistuoja tarp I ir Kita bei III ir Kita studentų vertinant prieigos prie informacijos išteklių suteikimą bei fizinės erdvės pritaikymą. Studentai fizinės erdvės pritaikymą ir prieigos prie informacijos išteklių suteikimą nurodė kaip svarbiausias bibliotekos paslaugas siekiant įgyvendinti studijų siekinius (1 lentelė), tačiau palyginus šių paslaugų įvertinimą tarp atskirų studijų pakopų matyti, kad I, III ir Kita studentų nuomonė reikšmingai skiriasi. Taip pat reikšmingas nuomonių skirtumas matyti tarp I ir III pakopos studijų studentų, vertinant tiesioginės bibliotekos darbuotojo konsultacijos paslaugą. Stačiakampėje diagramoje matyti, kad III pakopos studijų studentų duomenys yra išsidėstę arti vidurkio, o I pakopos studentų duomenų vidurkis yra arti minimalios reikšmės ir dauguma duomenų išsidėstę kaip išskirtys ir yra toli pasklidę nuo vidurkio. Apibendrinant teigtina, kad labiausiai duomenys yra nutolę nuo vidurkio vertinant tokias paslaugas kaip mokymai, informacinio raštingumo paskaitos ir bibliotekos darbuotojo konsultacija. Taip pat išskirtina, kad III pakopos studentai labiau nei I, II pakopų ir Kita studentai vertina tokias paslaugas kaip prieiga prie informacijos išteklių ir bibliotekos darbuotojo

7 LENTELĖ. Bibliotekos paslaugų palyginimas pagal studijų pakopas

Paslaugos	Palyginimas				
	I ir II pakopa	I ir III pakopa	I ir Kita	II ir III pakopa	III ir Kita
Prieiga prie spausdintinių ir elektroninių informacijos išteklių (el. knygos, duomenų bazės, el. žurnalai ir kt.)	–	–	+	–	+
Fizinės erdvės pritaikymas: kompiuterizuotos darbo vietos, grupinio darbo vietos, individualaus darbo vietos, komunikacijos erdvės, kavinė, seminarų kambariai ir pan.	–	–	+	–	+
IT įrangos pritaikymas: kompiuteriai, daugiafunkciai įrenginiai, savitarnos įrenginiai, 3D skenavimo ir spausdinimo paslauga	–	–	–	–	–
Specializuota programinė įranga (SPSS, AutoCAD ir kt.), interaktyvus bibliotekos informacinis gidas	–	–	–	–	–
Naudojimosi VU bibliotekos paslaugomis koncepcija (darbo laikas, taisyklės, atsakingas požiūris, lankstumas)	–	–	–	–	–
Mokymai, informacinio raštingumo paskaitos ir tinklalapis	–	–	–	–	–
Tiesioginė bibliotekos darbuotojo konsultacija	–	+	–	–	–

konsultacija. III pakopos studentų nuomone, biblioteka daugiausia prisideda įgyvendinant mokslinį tyrimą, bendraujant su rašto darbo vadovu ir turiningai leidžiant laiką bei saviugdai.

Trečiasis anketos klausimas skirtas išsiaiškinti, kiek laiko per savaitę studentai praleidžia bibliotekoje. Išanalizavus duomenis, matoma tendencija, kad skirtingų pakopų studentų praleidžiamo bibliotekoje laiko dalis skiriasi. Didžioji dalis I ir II pakopos studijų studentų linkę praleisti bibliotekoje 2–5 val. arba 6–10 val. Nemaža dalis I ir II pakopos studentų yra linkę praleisti bibliotekoje iki valandos arba daugiau nei 16 val. per savaitę. Tai reiškia, kad vieni studentai yra tik atsitiktiniai

lankytojai, nes pasinaudoja biblioteka trumpai (iki valandos), arba darbštieji, nes praleidžia bibliotekoje daugiau nei 16 val. Išryškėja tendencija, kad II pakopos studentai yra linkę praleisti bibliotekoje tiek pat laiko, kiek ir I pakopos studentai. III pakopos studentai daugiausia praleidžia 6–10 val. arba daugiau nei 16 val. per savaitę. Darytina išvada, kad III studijų pakopos studentai praleidžia bibliotekoje daugiau laiko per savaitę nei I ir II studijų pakopų studentai.

Kiti studentai, pavyzdžiui, laisvieji klausytojai, išlyginamųjų studijų, laispsnio nesuteikiančių studijų studentai daugiausia rinkosi atvirą klausimą „Kita“, kuriame galėjo patys nurodyti, kiek laiko praleidžia bibliotekoje. Atvirame klausime „Kita“ iš visų studijų pakopų studentų gauti 42 atviri atsakymai, kuriuose nurodomi labai įvairūs laiko intervalai. Atsakymus būtų galima grupuoti į dvi skirtingas grupes: reguliariai bibliotekos paslaugomis besinaudojantys studentai (12 atsakymų) ir nereguliariai bibliotekos paslaugomis besinaudojantys studentai (30 atsakymų). Aiški tendencija, kad studentų naudojimosi biblioteka įpročiams daro įtaką studijų ir egzaminų kalendorius. Nereguliariai bibliotekos paslaugomis besinaudojantys studentai teigia, kad bibliotekoje lankosi retai, tačiau per egzaminų sesiją joje praleidžia daug laiko. Reguliariai bibliotekos paslaugomis besinaudojantys studentai nurodo, kad bibliotekoje per savaitę praleidžia ne mažiau kaip 30 valandų.

DISKUSIJA

Analizuojant informacijos bendruomenės ir mokymosi bendruomenės koncepcijas susidurta su problema, kad šios koncepcijos persidengia, todėl tai sukėlė sunkumų siekiant sukurti validų klausimyną, kuris galėtų padėti identifikuoti vienos ar kitos koncepcijos įgyvendinimo lygmenį akademinėje bibliotekoje. Tai lėmė, kad atsisakyta idėjos identifikuoti vienos ar kitos koncepciją įgyvendinimą praktikoje. Čia atsiranda erdvės diskusijai, ar įmanoma ir ar yra reikalinga aiškiai atskirti bibliotekos paslaugų formavimo koncepcijos virsmą iš informacijos bendruomenės į mokymosi bendruomenę.

Šiame straipsnyje nuspręsta vadovautis pragmatinio informacijos vartotojo pozicija ir mokymosi bendruomenės koncepcijos įgyvendinimą ar neįgyvendinimą vertinti pagal tai, kiek ji padeda pasiekti studijų siekinius. Tai reiškia, kad vertinamas vartotojų poreikis naudotis tam tikromis paslaugomis, motyvacija jomis naudotis ir supratimas, kad biblioteka gali teikti paslaugas, kurios padeda įgyvendinti socialinio konstruktyvistinio požiūrio į mokymąsi idėją. Pasirinktas vertinimo matmuo – vidurkiai. Čia kyla diskusinis klausimas dėl pasirinkimo respondentų teiginius vertinti tik 1 ir 0, nenumatant smulkesnio vertinimo pagal Likerto skalę. Naudojant penkių lygių skalę būtų galima skaičiuoti modą ir medianą, kas galėtų padėti gauti patikimesnius siekinių įgyvendinimo duomenis.

Taip pat diskusinis klausimas yra dėl bibliotekos paslaugų suskirstymo į grupes. Taip padaryta siekiant sukurti kompaktiškesnę anketą, tačiau kartu buvo prarastas tikslumas renkant informaciją apie atskiras paslaugas, pavyzdžiui, individualaus darbo kambarius ir grupinio darbo kambarius. Be to, siekiant panaudoti šią anketą vėlesniuose kartotiniuose tyrimuose, gali iškilti problema dėl pasikeitusių studijų siekinių, kurie keičiasi tiek dėl studijose taikomo socialinio konstruktyvistinio požiūrio į mokymąsi, tiek dėl studijų organizavimo metodikos.

Taip pat reikėtų atlikti kitą tyrimą, kuriuo būtų įvertinta, ar studijos VU yra grįstos socialinio konstruktyvistinio mokymosi principais. Atitinkamai pagal tai turėtų būti kitaip permodeliuojamos bibliotekos paslaugos, parenkama kita paslaugų teikimo koncepcija. Straipsnyje pagal nutylėjimą numatyta, kad studijos VU daugeliu atvejų grįstos socialinio konstruktyvistinio mokymosi principais.

IŠVADOS

VU bibliotekos paslaugos yra sumodeliuotos siekiant įgyvendinti mokymosi bendrijos koncepciją, tačiau VU studentų poreikių vertinimas rodo, kad pasiekta pereinamoji būsena nuo informacijos bendrijos koncepcijos prie mokymosi bendrijos koncepcijos arba nuo pasyvaus mokymosi palaikymo prie aktyvaus.

Apklaustos rezultatų analizė parodė, kad studentai mano, jog bibliotekos paslaugos yra mažiau aktualios užduotims, kurioms būtinas grupinis darbas, bendradarbiavimas, neformalus bendravimas. Aiškinantis, kurias VU bibliotekos paslaugas respondentai vertino kaip aktualias siekiant studijų tikslų, nustatyta, kad vyrauja paslaugos, siejamos su galimybe naudotis spausdintiniais ir elektroniniais informacijos ištekliais, fizinės erdvės pritaikymu ir IT įrangos pritaikymu. Tiesioginė bibliotekos darbuotojo konsultacija, naudojimosi VU bibliotekos paslaugomis koncepcija ir bibliotekos organizuojami mokymai yra mažai aktualūs.

Patvirtintos keltos hipotezės, kad pagrindinė studentų lankymosi bibliotekoje priežastis yra vieta studijuoti ir rengti rašto darbus, o socialinių ryšių ir kontaktų palaikymui su dėstytojais bei studentais, taip pat studijuoti motyvuojanti bibliotekos aplinka ir galimybė mokytis iš kitų studentų yra vertinama kaip mažiau aktuali.

Detalesnė tyrimo duomenų analizė parodė, kad pagal poreikius panašūs tarpusavyje yra I ir II pakopos studentai, mažiau panašūs su I ir II pakopos studentais yra III pakopos studentai. Esmingai nuo visų pakopų studentų skiriasi laisvieji klausytojai, išlyginamųjų studijų studentai. Tai reiškia, kad modeliuojant paslaugas pravartu atsižvelgti, koks yra informacijos vartotojų homogeniškumas vertinamuoju požymiu pasirenkant studijų pakopą arba studijų formą.

Literatūra

1. AIKEN, Lewis R.; GROTH-MARNAT, Gary. *Psychological Testing and Assessment*. 12th ed. Boston Mass: Pearson Education, 2006. ISBN 0205457428.
2. BEAGLE, Donald. Conceptualizing an Information Commons. *The Journal of Academic Librarianship*, 1999, vol. 25, no. 2, p. 82–89. DOI:10.1016/S0099-1333(99)80003-2.
3. BENNETT, Scott. Libraries and Learning: A History of Paradigm Change. *Libraries and the Academy*, 2009, vol. 9, no. 2, p. 181–197. ISSN 1530-7131.
4. BENNETT, Scott. *Libraries designed for learning*. Washington D.C.: Council on Library and Information Resources, 2003. ISBN 1932326057.
5. BONNAND, Sheila; DONAHUE, Tim. What's in a Name? The Evolving Library Commons Concept. *College & Undergraduate Libraries*, 2010, vol. 17, no. 2–3, p. 225–233. ISSN 1545-2530.

6. BUTKEVIČIENĖ, Eglė; VAICEKAUSKAITĖ, Aida. *Antrinė kiekybinių duomenų analizė: mokymo kurso medžiaga* [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. birželio 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/kiek2/kiek2.html&course_file=kiek2_3_2.html>.
7. COHEN, Louis; MANION, Lawrence; MORRISON, Keith. *A Guide to Teaching Practice*. New York: Routledge, 1996. ISBN 0415009138.
8. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. 7-asis patais. ir papild. leid. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012. ISBN 9786094110795.
9. DUGUID, Paul; BROWN, Seely Jonh. *Socialinis informacijos gyvenimas*. Vilnius: Charibdė, 2004, 224. ISBN 9986745810.
10. GRIGAS, Vincas; TUSKENYTĖ, Dalia; VARNAUSKIENĖ, Eļona; ZALIESKIENĖ, Indrė. *Didysis sprogimas: Vilniaus universiteto bibliotekos atvejis* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka, 2014 [žiūrėta 2015 m. balandžio 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mb.vu.lt/files/Dokumentai/2013.pdf>>.
11. GRIGAS, Vincas; TUSKENYTĖ, Dalia; ZALIESKIENĖ, Indrė. Vilniaus universiteto biblioteka [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka, 2015, p. 123 [žiūrėta 2015 m. balandžio 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mb.vu.lt/files/Dokumentai/naujienu/ataskaita_final_digital.pdf>.
12. HARLAND COLBURN, Pamela. *The Learning Commons: Seven Simple Steps to Transform Your Library*. Santa Barbara, Calif.: Libraries Unlimited, 2011. ISBN 9781598845181.
13. HEITSCH, Elizabeth K.; HOLLEY, Robert P. The Information and Learning Commons: Some Reflections. *New Review of Academic Librarianship*, 2011, vol. 17, no. 1, p. 64–77. ISSN 1740-7834.
14. HOLMGREN, Richard A. Learning Commons: A Learning-Centered Library Design. *College & Undergraduate Libraries*, 2010, vol. 17, no. 2–3, p. 177–191. ISSN 1545-2530.
15. KARDELIS, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: edukologija ir kiti socialiniai mokslai*: vadovėlis. 4-asis leid. Šiauliai: Lucilijus, 2007. ISBN 9986135613.
16. KRIVIENĖ, Irena. VU bibliotekos vertybės Mokslinės komunikacijos ir informacijos centro apibrėžtyje. Iš *Vilniaus universiteto biblioteka. MKIC: Nacionalinis atviros prieigos Mokslinės komunikacijos ir informacijos centras*. Vilnius, 2013.
17. LIPPINCOTT, Joan K. Information Commons: Meeting Millennials' Needs. *Journal of Library Administration*, 2010, vol. 50, no. 1, p. 27–37.
18. MATTHEWS, Kelly E.; ANDREWS, Victoria; ADAMS, Peter. Social Learning Spaces and Student Engagement. *Higher Education Research & Development*, 2011, vol. 30, no. 2, p. 105–20. ISSN 1469-8366.
19. PUKĖNAS, Kazimieras. *Kokybinių duomenų analizė SPSS programa*: studijų knyga. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2011. ISBN 9786098040524.
20. SAFARIK, Daniel; WOOD, Antony. *CTBUH Year in Review: Tall Trends of 2014, and Forecasts for 2015*. Chicago: Council on Tall Buildings and Urban Habitat, 2014. Prieiga per internetą: <http://skyscrapercenter.com/research/CTBUH_ResearchReport_2014YearInReview.pdf>.

21. SCHMIDT, Nancy; KAUFMAN, Janet. Learning Commons: Bridging the Academic and Student Affairs Divide to Enhance Learning across Campus. *Research Strategies*, 2005, vol. 20, no. 4, p. 242–256. DOI:10.1016/j.resstr.2006.12.002.
22. SMITH, Kerry. Researching the Information Commons (RIC). *Library Hi Tech News*, 2011, vol. 28, no. 3, p. 20–24. ISSN 2054-1678.
23. SULLIVAN, Rebecca M. Common Knowledge: Learning Spaces in Academic Libraries. *College & Undergraduate Libraries*, 2010, vol. 17, no. 2–3, p. 130–148. ISSN 1545-2530.
24. TOFFLER, Alvin. *The Third Wave*. London: Pan Books, 1981. ISBN 0330263374.
25. *Vartotojų aptarnavimo skyriaus ataskaita: 2013 m.* [rankraštis] [sudarė Vincas Grigas]. Vilniaus universiteto biblioteka, 2014 m.
26. *Vilniaus universitetas* [interaktyvus] [žiūrėta 2015 m. gegužės 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vu.lt/apiemus/faktai>>.
27. WELLS, Lea H.; SCEPANSKI, Jordan M. Programming New Learning Spaces: The Changing Nature of Academic Library Buildings. In *Technological Convergence and Social Networks in Information Management*. Springer, 2010, p. 85–94. Prieiga per internetą: <http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-16032-5_8>.

MANIFESTATION OF LEARNING COMMONS IN ACADEMIC LIBRARY: CASE STUDY OF VILNIUS UNIVERSITY LIBRARY

Dr. Vincas Grigas, Lina Balčiūnaitė

Summary

The article aims to evaluate the relevance of academic library services for students to achieve their study goals. In pursuance of this aim two tasks were singled out. The first one was to evaluate level of learning commons implementation in academic library by its capability to help students to achieve their study goals. The second one was to determine the predominant aim of academic library services use. Information user's survey was used to solve the tasks. Vilnius University Library was chosen as a place of research. Vilnius University students from all study levels were chosen. Cronbach's alpha was calculated to assess reliability of the survey questionnaire. Shapiro–Wilk was used to test normality. Spearman correlation coefficient was used to determine correlations between different study goals and different services. For comparison of different levels of degree studies, the Mann-Whitney U test was used. It was found out that Vilnius University Library services are modelled aiming to implement conception of learning commons. However needs of Vilnius University students needs and evaluation of library services show that Vilnius University Library is in transitive state from implementation of conception of information commons to learning commons or from focus on passive to active learning. Analysis of survey results showed that library services related with group work, collaboration, and non-formal communication were less necessary for seeking students' goals. On the contrary, services intended for individual work were considered to be the most relevant for achieving their study goals.